

II.ÚS 2894/08 ze dne 28. 8. 2009

N 191/54 SbNU 361

Domovní prohlídka v kanceláři advokáta a návrh na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory při trestním řízení

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky**

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Dagmar Lastovecké a Jiřího Nykodýma - ze dne 28. srpna 2009 sp. zn. II. ÚS 2894/08 ve věci ústavní stížnosti stěžovatele JUDr. J. T. proti jinému zásahu orgánu veřejné moci spočívajícímu v postupu Městského soudu v Praze v řízení vedeném pod sp. zn. Nt 603/2008 o návrhu na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory podle § 85b odst. 3 trestního řádu, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, a České advokátní komory a Vrchního státního zastupitelství v Praze jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Ústavní soud zakazuje Městskému soudu v Praze pokračovat v porušování ústavně zaručených práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1, čl. 26 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Ústavní soud přikazuje Městskému soudu v Praze, aby přestal bránit České advokátní komoře vrátit stěžovateli blíže specifikované uschované materiály odňaté při prohlídkách konaných dne 18. června 2008 a blíže specifikovaných v protokolech o provedení prohlídek ze dne 18. června 2008 ČTS: OKFK-182/TČ-2008-18 a ČTS: OKFK-182/TČ-2008-18-B.

Odůvodnění

I.

Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), stěžovatel brojí proti jinému zásahu orgánu veřejné moci - postupu Městského soudu v Praze v řízení vedeném pod sp. zn. Nt 603/2008 o návrhu na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory podle § 85b odst. 3 tr. řádu - a domáhá se, aby Ústavní soud vyslovil, že postupem Městského soudu v Praze, který ve věci vedené pod sp. zn. Nt 603/2008 bezdůvodně nařídil veřejné zasedání, a brání tak vedlejšímu účastníku ve vydání písemností v listinné i elektronické podobě, byla porušena základní práva stěžovatele stanovená čl. 2 odst. 2, čl. 11 a 13, čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), a zakázal Městskému soudu v Praze, aby v nařizování veřejného zasedání pokračoval, a přikázal mu, aby umožnil České advokátní komoře vrátit zajištěné písemnosti v listinné i elektronické podobě. Současně stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud podle § 80 odst. 1 zákona o Ústavním soudu uložil Městskému soudu v Praze, aby do doby rozhodnutí o této stížnosti v zásahu nepokračoval, neboť případné porušení advokátního tajemství by bylo vážnou újmu pro klienty stěžovatele a advokáty Mgr. D. T. a Mgr. R. N., kteří vykonávají se stěžovatelem advokacii společně. Tato újma by podle stěžovatele již později nemohla být žádným způsobem napravena.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že proti němu a dalším osobám je vedeno trestní stíhání pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1 a 4 trestního zákona (dále jen "tr. zákon"), v rámci kterého se dne 18. června 2008 uskutečnila domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor v sídle advokátní kanceláře, v níž vykonává advokacii. Při těchto prohlídkách byly zajištěny písemnosti a počítače, které používal nejen stěžovatel, ale i advokáti, kteří s ním pracují ve sdružení, Mgr. D. T. a Mgr. R. N. Uvedeným prohlídkám byl přítomen zástupce České advokátní komory Mgr. T. R., který ve smyslu § 85b odst. 2 tr. řádu odmítl vydat souhlas, aby se orgán provádějící prohlídku s obsahem zajištěných listin seznámil. Proto byly předmětné listiny (včetně dat na počítačích a mobilních telefonech) zapečetěny a odevzdány České advokátní komoře, u níž jsou uschovány dosud. Jak dále stěžovatel uvádí, na základě návrhu ve smyslu § 85b tr. řádu na

nahrazení souhlasu zástupce ze dne 14. července 2008 Městský soud v Praze ve věci sp. zn. Nt 603/2008 nařizuje veřejná zasedání za účelem seznámení se s obsahem listin ve smyslu § 85b odst. 7 tr. řádu. Stěžovatel je však toho názoru, že shora uvedený návrh ze dne 14. července 2008 byl podán zjevně po lhůtě 15 dnů, kterou k jeho podání stanovuje § 85b odst. 5 tr. řádu, a je proto nepochybné, že postup předsedkyně senátu Městského soudu v Praze je nezákonný, neboť § 85b odst. 6 tr. řádu jí ukládá povinnost k tomuto návrhu nepřihlížet. V daném ustanovení je dle stěžovatele obsažen normativní příkaz, kterým zákonodárce neponechal na vůli soudu rozhodnutí, zda takto postupovat bude či nikoliv. Poté, co stěžovatel nabytí přesvědčení o opožděnosti návrhu, zaslal České advokátní komoře žádost o vrácení zajištěných písemností a současně také zaslal Městskému soudu v Praze podnět ke zrušení nařízených veřejných zasedání. Česká advokátní komora ve vazbě na uvedenou žádost stěžovatele následně zaslala soudu dotaz, zda budou nařízená veřejná zasedání zrušena. Předsedkyně senátu Městského soudu v Praze na něj odpověděla dne 13. listopadu 2008 tak, že návrh ze dne 14. července 2008 posoudila jako podaný včas a že žádá po České advokátní komoře předložení zajištěných písemností. Podle stěžovatele je Česká advokátní komora v současné době v situaci, kdy vzhledem k postoji soudu nemůže bez obav splnit svou zákonnou povinnost a zajištěné věci vrátit, aniž by stěžovatele vystavila nebezpečí opakování domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor, případně nového vzetí do vazby.

Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítá, že advokátní tajemství, resp. povinná mlčenlivost není výsadou advokátů, ale jedná se o povinnost uloženou advokátovi v zájmu jeho klientely a pro její ochranu. Proto také byla do trestního řádu zařazena jasná pravidla, za nichž je možné nahlédnout do písemností, které jsou předmětem advokátního tajemství. Stěžovatel poukazuje na to, že předmětná ustanovení nepojednávají o listinách důležitých pro trestní řízení, jak se zřejmě mylně dotčené soudy domnívají, nýbrž právě o listinách, které mohou obsahovat skutečnosti, na které se vztahuje mlčenlivost advokáta, či listinách, které naopak tyto skutečnosti neobsahují. Předmětná úprava neslouží k nahrazení souhlasu klienta s poskytnutím informací, jež advokát udržoval v mlčenlivosti. Stěžovatel zdůrazňuje, že zabavené listiny nezbytně potřebuje pro řádný výkon advokacie. Nehledě na to, že zabavená výpočetní technika je nemalé hodnoty, a pakliže soud v rozporu se zákonem tyto věci skrze Českou advokátní komoru stále zadržuje, zasahuje rovněž do práva vlastnického.

Stěžovatel v ústavní stížnosti rovněž vznáší argumenty proti samotnému trestnímu stíhání své osoby a tvrdí, že trestného činu, pro který je stíhán, se nedopustil, a proto i prolomení zásady povinné mlčenlivosti advokáta je nedůvodné. Dovojuje, že pokud by uváděné skutečnosti vzal Městský soud v Praze v úvahu, zjistil by, že návrh podaný podle § 85b odst. 3 tr. řádu je zjevně nedůvodný.

K dokreslení nastalé situace stěžovatel rovněž uvádí, že nařízením veřejných zasedání Městský soud v Praze porušil i práva advokátů Mgr. D. T. a Mgr. R. N., kteří vykonávají se stěžovatelem advokacii společně. Také jejich písemnosti byly zajištěny, přestože byly orgány provádějící domovní prohlídku na tuto skutečnost opakovaně upozorňovány.

II.

Ústavní soud ze spisového materiálu Městského soudu v Praze spisových značek Nt 601/2008, Nt 602/2008 a Nt 603/2008, který si k projednání a rozhodnutí věci vyžádal, zjistil následující.

Na základě usnesení Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru daní a praní peněz, ze dne 16. června 2008 č. j. OKFK-182-59/TČ-2008-18-B bylo zahájeno trestní stíhání stěžovatele (spolu s dalšími obviněnými) pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1 a 4 tr. zákona, spáchaného ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zákona, jehož se měl dopustit tím, že na základě plné moci dne 16. března 2007 v Praze podepsal za společnost Letka Team, a. s., smlouvu o prodeji cigaret, když si byl již při prodeji vědom, že tato společnost daň z přidané hodnoty z tohoto prodeje neodvede, přičemž v přiznání k dani z přidané hodnoty za měsíc březen 2007 společnost Letka Team, a. s., tuto daň, v úmyslu zatajit, že došlo k tomuto zdanitelnému plnění, nevykázala a správci daně neodvedla, čímž způsobila České republice, zastoupené Finančním úřadem v Pardubicích, škodu ve výši 118 833 833,20 Kč.

Dne 18. června 2008 byly na základě příkazů k domovním prohlídkám podle § 83 odst. 1 tr. řádu, vydaných Obvodním soudem pro Prahu 8 dne 17. června 2008 pod sp. zn. Nt 1507/2008, provedeny ve výše uvedené trestní věci domovní prohlídky v prostorách rodinného domu v Loděnicích majitelky Mgr. V. T. S. a v prostorách advokátní kanceláře [stěžovatele] a prostorách přínaležejících. Uvedeným domovním prohlídkám byl přítomen Mgr. T. R., advokát, ustanovený dne 17. června 2008 Českou advokátní komorou (dále též "Komora") zástupcem

Komory pro účast k úkonu domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, ve smyslu § 85b odst. 1 tr. řádu. Vzhledem k tomu, že v prostorách byly zajištěny listiny (specifikované v protokolech o provedení domovní prohlídky ze dne 18. června 2008), které by mohly obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, a k jejichž vydání nedal JUDr. J. T. souhlas, policejní orgán provádějící prohlídku požádal o souhlas přítomného zástupce Komory k seznámení se s obsahem listin v souladu s § 85b odst. 1 větou za středníkem tr. řádu. Této žádosti zástupce Komory nevyhověl a odmítl udělit souhlas. Následně byly předmětné listiny a zajištěná počítačová technika včetně datových nosičů zaprotokolovány, zabezpečeny, zapečetěny a (vzhledem k technickým problémům) odevzdány dne 20. června 2008 Komoře v jejím sídle na Národní 16, Praha 1.

Jak Ústavní soud dále zjistil ze spisového materiálu, dne 25. 6. 2008 byl Městskému soudu v Praze jako soudu věcně příslušnému postoupen Obvodním soudem pro Prahu 8 přípis Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru daní a praní peněz, ze dne 19. června 2008 (doplňný podáním ze dne 24. června 2008), nazvaný podnět k podání návrhu podle § 85b odst. 4 tr. řádu, v němž policejní orgán navrhuje, aby Obvodní soud pro Prahu 8 ve vztahu k blíže uvedeným věcem podal návrh ve smyslu § 85b odst. 3 tr. řádu (s odkazem na § 85b odst. 4 tr. řádu) nejbližší nadřízenému soudu k vydání rozhodnutí, kterým by nahradil souhlas zástupce Komory. Uvedený podnět napadl Městskému soudu v Praze (dále též "městský soud") pod sp. zn. Nt 601/2008, přičemž soudkyně téhož soudu na něj obratem reagovala ve svém sdělení ze dne 26. 6. 2008, v němž konstatovala, že k podání nelze přihlédnout. Dle soudkyně městského soudu postoupený podnět policejního orgánu nebylo možné s odkazem na znění § 85b odst. 4 a 6 tr. řádu v žádném případě posuzovat jako návrh ve smyslu citovaných ustanovení, a to ani dle označení ani dle obsahu, přičemž zdůraznila, že v tomto konkrétním případě je k podání návrhu příslušný výlučně Obvodní soud pro Prahu 8.

Dne 27. června 2008 byl Městskému soudu v Praze v předmětné věci doručen další přípis, tentokrát přímo soudce Obvodního soudu pro Prahu 8 (dále též "obvodní soud"), nadepsaný jako podnět k postupu podle § 85b odst. 4 tr. řádu. Jak vyplývá z návrhu, jeho obsah byl shodný s předchozím podnětem policejního orgánu, pouze doplněn důvody pro nahrazení souhlasu zástupce rozhodnutím soudu, které soudce obvodního soudu spatřoval v okolnosti, že z věcí zajištěných při domovních prohlídkách by mohly být zjištěny skutečnosti závažné pro trestní řízení, a to zejména ohledně zdokumentování předmětné trestné činnosti a podílu jednotlivých pachatelů na jejím spáchání. Dle soudkyně městského soudu, které věc nově napadla pod sp. zn. Nt 602/2008, návrhu nebylo možné vyhovět. Jak uvedla v odůvodnění svého sdělení ze dne 30. června 2008, u žádné ze zajištěných listin nebyly splněny podmínky dle § 85b odst. 4 tr. řádu. V žádosti zejména postrádala, které konkrétní okolnosti mají být ze zajištěných dokumentů zjištěny a co konkrétního zbývá z trestné činnosti, pro níž je stěžovatel stíhán, objasnit a jakými důkazními prostředky, aby bylo zásahům do práv klientů stěžovatele skutečně zabráněno v maximální míře. Současně vyjádřila svoji pochybnost, zda vůbec byla splněna podmínka k postupu podle § 85b odst. 3 a násl. tr. řádu, neboť z příslušných spisových materiálů není zřejmé, zda vůbec došlo ke kvalifikovanému odepření souhlasu zástupcem Komory a zda uvedený návrh tedy není předčasně podaný.

Dne 14. července 2008 došel Městskému soudu v Praze v pořadí již třetí návrh (sepsaný a datovaný téhož dne), kterým soudce Obvodního soudu pro Prahu 8 opětovně navrhuje, aby Městský soud v Praze rozhodl podle § 85b odst. 3 tr. řádu. Tento návrh je projednáván u Městského soudu v Praze pod sp. zn. Nt 603/2008. V uvedeném návrhu se soudce obvodního soudu předně zabýval požadavkem na označení a upřesnění konkrétních listin, které mají být způsobem uvedeným v § 85b odst. 3 tr. řádu policejnímu orgánu zpřístupněny k prostudování, a konstatoval, že tento požadavek je vzhledem k mimořádně velkému objemu dat zcela nereálný. Navrhl proto, aby v dané věci bylo nařízeno veřejné zasedání ve smyslu § 85b odst. 7 tr. řádu za účelem seznámení se s listinami formou tzv. fulltextového vyhledávání klíčových výrazů souvisejících se skutkem, pro který bylo zahájeno trestní stíhání. Současně soudu sdělil, že dne 9. července 2008 bylo příslušnému policejnímu orgánu doručeno vyjádření Komory potvrzující, že policejní orgán v současné době není oprávněn seznámit se s obsahem listin, které byly při domovních prohlídkách zajištěny.

Jak dále Ústavní soud zjistil z obsahu spisu, ve věci návrhu vedeného pod sp. zn. Nt 603/2008 Městský soud v Praze nařídil veřejné zasedání na dny 19., 21., 26. a 28. srpna 2008 a současně vyzval Komoru k předložení zajištěných materiálů. Pro nemožnost protokolárního převzetí věcí zajištěných v zapečetěných balících bylo dne 19. srpna 2008 veřejné zasedání odročeno na neurčito za účelem upřesnění protokolů o předání věcí. Komora byla proto dne 20. srpna 2008 soudem vyzvána, aby ve lhůtě do 5. září 2008 ve spolupráci s vyšetřovatelem a státním zástupcem upřesnila obsah balíků číslo 1 až 9. Na tuto výzvu reagovala Komora svým dopisem ze dne 2. září 2008, jímž soudu sdělila, že výzvě nemůže vyhovět, neboť by tímto úkonem došlo k porušení zákona. Uvedla, že jediným úkolem Komory poté, co jí byly předány zapečetěné balíky se zajištěnými listinami, bylo uvedené balíky uschovat tak, aby k nim neměl nikdo přístup, a předat je na výzvu soudu. V mezidobí nemůže

Komora s listinami nijak manipulovat, zejména porušit zabezpečení listin (pečeť), a to ani za přítomnosti či ve spolupráci s orgánem policie a státního zástupce, a následně tyto listiny opětovně zabezpečovat. Ze spisového materiálu dále vyplývá, že téhož dne se k výzvě vyjádřil rovněž sám stěžovatel, přičemž s poukazem na znění § 85b odst. 6 tr. řádu namítal, že upřesňování obsahu pytlů nemůže vést k ničemu jinému, než k doplnění návrhu, ke kterému však soud za daných okolností již nesmí přihlídnout. Stěžovatel byl pak téhož dne předsedkyní senátu městského soudu vyrozuměn, že projednáváný návrh má všechny náležitosti ve smyslu § 85b odst. 4 tr. řádu a že na upřesnění obsahu zapečetěných pytlů trvá.

Přípisem ze dne 8. září 2008 byla Komora znovu vyzvána k předložení zajištěných materiálů k veřejnému zasedání ve dnech 2., 4., 8. a 11. prosince 2008. V návaznosti na tuto výzvu zaslal stěžovatel dne 12. září 2008 Městskému soudu v Praze podrobně zdůvodněnou žádost, v níž navrhol, aby soud napravil svůj dosavadní postup, zrušil již nařízené veřejné zasedání a bezodkladně vyrozuměl navrhovatele a Komoru, že k návrhu ze dne 14. července 2008 pro jeho opožděnost nepřihlíží.

Dne 8. října 2008 byla Komorou zaslána Městskému soudu v Praze žádost o sdělení, zda soud nepřihlédne k návrhu ze dne 14. července 2008 jako k návrhu podanému opožděně. Komora zejména zdůraznila, že je povinna podle § 85b odst. 2 tr. řádu vrátit zajištěné listiny advokátovi poté, co marně uplynula lhůta podle odstavce 5 téhož ustanovení k podání návrhu. O toto vrácení byla stěžovatelem požádána. Podle názoru předsedkyně senátu městského soudu, který Komoře sdělila přípisem ze dne 13. listopadu 2008, však návrh nelze považovat za opožděný.

Dopisem ze dne 27. listopadu 2008 pak Komora soudu sdělila, že vzhledem k podané ústavní stížnosti na postup Městského soudu v Praze ve věci sp. zn. Nt 603/2008, v níž je poukazováno na opožděnost projednáváného návrhu, materiály uložené a zajištěné u ní k nařízeným veřejným zasedáním nepředloží a vyčká rozhodnutí Ústavního soudu. Současně dodala, že Komora nevydá tyto materiály ani stěžovateli, aby tak nezmařila výsledky trestního řízení pro případ, že Ústavní soud ústavní stížnosti nevyhoví. Předsedkyně senátu přípisem ze dne 27. listopadu 2008 Komoře sdělila, že na předložení předmětných materiálů trvá, neboť dosud neobdržela žádné rozhodnutí Ústavního soudu, které by soudu ukládalo zůstat nečinným. Přes tuto výzvu zajištěné materiály nebyly Komorou při veřejném zasedání konaném dne 2. prosince 2008 předloženy a jednání bylo odročeno na neurčito. Protože Komora nevyhověla výzvě soudu, byla Městským soudem v Praze při jednání předsedovi Komory uložena pořádková pokuta ve výši 30 000 Kč. Proti ní byla podána na místě stížnost, o které rozhodl Vrchní soud v Praze tak, že se pokuta v uvedené výši ukládá přímo Komoře, nikoli jejímu předsedovi.

III.

Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení, Městský soud v Praze, a vedlejší účastníky řízení, Českou advokátní komoru, Obvodní soud pro Prahu 8, Vrchní státní zastupitelství v Praze a Policii České republiky, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality, aby se k projednáváné ústavní stížnosti vyjádřili.

Na základě výzvy se k podané ústavní stížnosti vyjádřila dne 27. února 2009 předsedkyně příslušného senátu Městského soudu v Praze. Ústavnímu soudu sdělila, že návrh Obvodního soudu pro Prahu 8 předložený dne 24. června 2008 a následně s upřesněním, které bylo požadováno předsedkyněmi senátu v jejich sděleních, považuje za návrh podaný ve lhůtě stanovené v § 85b odst. 5 tr. řádu. Podání ze dne 27. června 2008 a ze dne 14. července 2008 nepovažuje za návrhy nové s ohledem na obsah podání ze dne 24. června 2008 a požadavky kolegyň na doplnění tohoto návrhu. Meritorně se jedná o návrh jeden. K ostatním námitkám stěžovatele se předsedkyně senátu, jak uvedla, nevyjadřuje.

Jak uvedla Česká advokátní komora ve svém vyjádření ze dne 17. března 2009, je dle jejího názoru ústavní stížnost stěžovatele důvodná. Má za to, že ve věci trestního stíhání stěžovatele orgány činné v trestním řízení, pokud jde o zajištěné listiny včetně nosičů informací, zřetelně pochybily. Pokud jde o její postavení v předmětné věci, konstatovala, že jako subjekt vykonávající veřejnou správu je povinna dbát dodržování právních předpisů, nesmí nezákonně postupovat ani rozhodovat, ani se podílet na nezákonných postupech a nezákonných rozhodnutích jiných orgánů. Že je Komora zvláštním subjektem v rámci trestního řízení, nadaným určitou pravomocí, plyne z § 85b odst. 2 tr. řádu, podle něhož Komora vrátí advokátovi listiny bez odkladu poté, co marně uplyne lhůta k podání návrhu podle odstavce 5. K takovému postupu nepotřebuje ani pokyn ani souhlas soudu, to znamená, že takové rozhodnutí učiní zcela samostatně po vlastním vyhodnocení nastalých skutečností. Komora ve svém vyjádření namítá, že nejprve s dostatečným předstihem upozornila soud na pochybnosti o dodržení lhůty pro podání příslušného návrhu. Teprve, když soud sdělil, že trvá na předložení listin a ostatních

věcí a teprve poté, když stěžovatel doložil, že podal na postup soudu ústavní stížnost, kterou Komora shledává opodstatněnou, zvolila Komora postup, který vylučuje její podíl na postupu příslušných orgánů neodpovídajícím zákonu. To soudu sdělila včetně odůvodnění. Přesto soud vyzval Komoru k předložení příslušných listin a když mu nebylo vyhověno, uložil předsedovi Komory pokutu. Usnesení ukládající pokutu bylo ke stížnosti předsedy Komory Vrchním soudem v Praze zrušeno a nahrazeno tak, že se tato pokuta ukládá Komoře. Takový postup je ovšem rovněž v rozporu se zákonem a ústavními principy, neboť donucuje orgán veřejné správy k nezákonnému postupu. Závěrem svého vyjádření Komora navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl.

Vrchní státní zastupitelství v Praze ve svém vyjádření ze dne 19. března 2009 předně uvedlo své pochybnosti ohledně samotného odmítnutí vydání souhlasu zástupcem Komory, jehož nekonkrétnost měla podle něj poté vliv i na další postup Městského soudu v Praze. Dále Vrchní státní zastupitelství v Praze upozornilo na nesprávný postup Komory při přebírání zajištěných listin od policejního orgánu, neboť podle něj Komora odmítla bezdůvodně podepsat připravený předávací protokol, což v konečném důsledku vedlo k tomu, že nedošlo k převzetí zajištěných věcí mezi Komorou a městským soudem v srpnu 2008 před samotným veřejným zasedáním. Vrchní státní zastupitelství v Praze vyjádřilo názor, že postup městského soudu ve věci sp. zn. Nt 602/2008 neměl oporu v ustanoveních trestního řádu; návrh splňoval všechny zákonné náležitosti a jakékoli přesnější označení nebylo s ohledem na jejich zapečetění a předání Komoře objektivně vůbec možné. Dovojuje proto, že městský soud nebyl oprávněn sdělit, že k tomuto návrhu nebude přihlížet. Podání ze dne 14. července 2008 navíc obsahuje pouze skutečnosti, které nejsou obligatorní pro řádné podání návrhu; byl jím pouze nově navržen postup při vyhodnocování zajištěných listin ve veřejném zasedání, který by byl soudce městského soudu schopen kapacitně zvládnout. Vrchní státní zastupitelství v Praze zastává názor, že návrh ze dne 27. června 2008 byl z procesního hlediska bezvadný a další návrh ze dne 14. července 2008 je toliko zpřesněním návrhu původního. Městský soud je o návrhu povinen rozhodnout. Tím, že soudkyně městského soudu o zajištěných listinách hodlá i nadále vést veřejné zasedání dle § 85b tr. řádu, nemůže dojít k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele. Vrchní státní zastupitelství v Praze proto navrhlo, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele zcela zamítl. Na závěr svého vyjádření Vrchní státní zastupitelství v Praze vzneslo námitku podjatosti ústavního soudce Stanislava Balíka z důvodů uvedených v § 36 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Obvodní soud pro Prahu 8 a Policie České republiky, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality, se přípisem ze dne 16. a 19. března 2009 svého postavení vedlejšího účastníka v řízení o ústavní stížnosti vzdaly.

IV.

Dne 6. května 2009 rozhodl Ústavní soud o námitce podjatosti soudce Stanislava Balíka vznesené Vrchním státním zastupitelstvím v Praze tak, že soudce Stanislav Balík není vyloučen z projednání věci vedené u Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 2894/08.

V.

Pokud jde o návrh stěžovatele na vydání předběžného opatření, Ústavní soud mu nemohl vyhovět. Stěžovatel se návrhem na předběžné opatření podle § 80 zákona o Ústavním soudu domáhal rozhodnutí Ústavního soudu, kterým by uložil Městskému soudu v Praze, aby do doby rozhodnutí o ústavní stížnosti v zásahu nepokračoval. Jak však vyplývá ze samotné povahy věci, v níž byl návrh podán, vyhovění takovému návrhu by bylo prakticky rozhodnutím ve věci samé a další řízení o ústavní stížnosti by se tak stalo zcela bezpředmětným.

VI.

Podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu jsou oprávněni podat ústavní stížnost fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její ústavně zaručené základní právo nebo svoboda. V souzené věci stěžovatel brojí proti "jinému zásahu orgánu veřejné moci", a to proti postupu Městského soudu v Praze ve věci vedené pod sp. zn. Nt 603/2008 o návrhu na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory podle § 85b odst. 3 tr. řádu, který ve věci nařizuje bezdůvodně veřejné zasedání, a brání tak vedlejšímu účastníku ve vydání písemností v listinné i elektronické podobě.

Pokud Ústavní soud ústavní stížnosti směřující proti jinému zásahu orgánu veřejné moci vyhověl, "zakáže tomuto orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval, a přikáže mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením" [§ 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu].

Ústavní soud již dříve judikoval (např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 349/99 ze dne 2. 8. 1999, ve SbNU nepublikováno, avšak dostupné na <http://nalus.usoud.cz/>), že ve stadiu přípravného řízení může být procesní postup či rozhodnutí, jakým je např. usnesení o zahájení trestního stíhání nebo rozhodnutí o vzetí do vazby, podrobena přezkumu Ústavním soudem pouze za situace, kdy dochází k zásahu do základních práv a svobod, které by nebylo možné odčinit jinak (např. vzetí do vazby, zadržení, zadržení a otevření zásilek apod.). Systém ústavního soudnictví je totiž založen především na zásadě přezkumu věcí pravomocně skončených, v nichž protiústavnost nelze napravit jiným způsobem, tedy především procesními prostředky, které vyplývají z příslušných procesních norem upravujících to které řízení. Pravomoc Ústavního soudu se tedy týká především pravomocných rozhodnutí orgánů veřejné moci. Právo přezkoumat jiný zásah orgánu veřejné moci je dáno jen za podmínky nemožnosti nápravy jiným způsobem. Přitom pojem "jiného zásahu" orgánu veřejné moci je nutno chápat tak, že představuje ohrožení existujícího stavu, přičemž takový útok sám není výrazem či výsledkem řádné rozhodovací pravomoci těchto orgánů, jako takový se vymyká obvyklému přezkumnému či jinému řízení, a nelze mu proto čelit jinak, nežli ústavní stížností.

Ústavní soud konstatuje, že z uvedeného lze učinit závěr, že napadené rozhodnutí má ve vztahu ke stěžovateli povahu jiného zásahu orgánu veřejné moci a je způsobilé zasáhnout do základních práv stěžovatele, přičemž stěžovatel nemá jinou možnost nápravy než ústavní stížnost. Proto postup soudu podrobil věcnému přezkumu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud předesílá, že se již dříve ve svých rozhodnutích zabýval podmínkami postupu orgánů činných v trestním řízení při domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii. Ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 486/98 ze dne 21. 1. 1999 (N 12/13 SbNU 79) Ústavní soud reagoval mimo jiné na námitku, že postupem policejního orgánu při prohlídce jiných prostor došlo k porušení ustanovení § 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, upravujícího povinnost advokáta zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Konstatoval přitom, že zákonná povinnost mlčenlivosti svědčící advokátovi je povinností státem přikázanou, a tedy i obecně chráněnou (§ 21 zákona o advokacii). Současně Ústavní soud zdůraznil, že jde nikoli o výsadu advokáta, která by měla založit exempci z obecně platného právního řádu, ale že se jedná o povinnost uloženou advokátovi v zájmu jeho klientely a pro její ochranu a která v tomto smyslu a rozsahu požívá také příslušné ochrany. Ústavní soud také v uvedeném rozhodnutí konstatoval, že pokud je v rozporu s procesním stavem věci policejními orgány zadržována v rámci domovní prohlídky advokátovi odebraná základní jednotka k osobnímu počítači, ačkoli měla být vydána, dotýká se tato skutečnost nejen ústavně zaručeného základního práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale také práva daného čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud na toto rozhodnutí navázal v usnesení sp. zn. IV. ÚS 2/02 ze dne 28. 3. 2002 (U 11/25 SbNU 385), v němž jednak uvedl, že při výkonu prohlídky jiných prostor, pro jejíž nařízení byly splněny zákonné podmínky, lze jako věci důležité pro trestní řízení zajistit i výpočetní techniku a záznamová média, případně jejich kopie, i když existuje možnost, že zajištěné nosiče informací obsahují vedle záznamů o skutečnostech důležitých pro trestní řízení i informace o skutečnostech, které se netýkají probíhajícího trestního řízení a ke kterým se váže státem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti. Současně však zdůraznil, že je samozřejmé, že je třeba postupovat v souladu se zásadou přiměřenosti a zdrženlivosti (§ 2 odst. 1 a § 52 tr. řádu), kteréžto zásady spočívají v tom, že orgány činné v trestním řízení budou v míře co nejmenší zasahovat do základních práv a právem chráněných zájmů těch osob, vůči kterým není vedeno trestní řízení.

K poskytování dostatečných záruk vnitrostátního práva k ochraně důvěrného vztahu mezi advokátem a jeho klienty se vyjádřil při interpretaci čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod i Evropský soud pro lidská práva, který se např. ve věci *Niemitz v. Německo* (rozsudek ze dne 16. 12. 1992, A/251-B, § 30) zabýval domovní prohlídkou provedenou v kanceláři advokáta a který mimo jiné zdůraznil nezbytnost procedurálních záruk proti neúměrným zásahům do profesního tajemství, jejichž nedodržení může mít nepříznivý dopad na řádný výkon spravedlnosti a na důvěru klientů vůči advokátovi.

VII.

Úvodem je třeba konstatovat, že jak vyplývá z připojených spisových materiálů, předmětné domovní prohlídky byly nařízeny v souladu s ustanovením § 83 tr. řádu. Příkaz k této prohlídce byl vydán v rámci přípravného řízení soudcem, byl vydán písemně, byly specifikovány prostory, ve kterých má být prohlídka provedena, a příkaz byl odůvodněn. Proti samotným příkazům k provedení domovních prohlídek také ústavní stížnost nesměřuje.

V daném případě spočívá podstata námitek stěžovatele v tom, že v rámci domovních prohlídek v bydlíšti advokáta a v prostorách jeho advokátní kanceláře byly dne 18. června 2008 zajištěny listinné a jiné materiály, pro které zástupce Komory neudělal souhlas ve smyslu § 85b odst. 1 tr. řádu, jež bylo možné nahradit pouze rozhodnutím soudu k návrhu orgánu, který domovní prohlídku nařídil. Stěžovatel je přesvědčen, že opakovaný návrh, o němž je před Městským soudem v Praze vedeno řízení pod sp. zn. Nt 603/2008, byl podán ve smyslu § 85b odst. 5 tr. řádu opožděně. Soud měl proto dle stěžovatele postupovat podle § 85b odst. 6 tr. řádu, neměl k návrhu přihlídnout a nařizovat k jeho projednání veřejné zasedání. Ústavní soud se proto zabýval tím, zda postupem Městského soudu v Praze ve věci sp. zn. Nt 603/2008, resp. jím užitým výkladem ustanovení § 85b odst. 6 tr. řádu nedošlo k nepřipustnému zásahu do stěžovatelových ústavně zaručených práv.

Jak již bylo v judikatuře Ústavního soudu zdůrazněno, referenčním hlediskem pro Ústavní soud není jednoduché právo, nýbrž ústavně zaručená základní práva plynoucí jak z Listiny, tak z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách. Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, protože na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Výklad a aplikaci norem jednoduchého práva nelze provádět zcela autonomně, tedy bez ohledu na ochranu základních práv jednotlivce plynoucích z norem ústavního pořádku České republiky.

Výklad a aplikace předpisů obecného práva je protiústavní, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jež je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti [srov. nálezn sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235)].

V projednávané věci Ústavní soud zjistil, že dne 18. června 2008 byly na základě příkazů k domovním prohlídkám podle § 83 odst. 1 tr. řádu provedeny výše uvedené domovní prohlídky v prostorách rodinného domu a advokátní kanceláře stěžovatele. Uvedeným domovním prohlídkám byl přítomen řádně ustanovený zástupce Komory. Vzhledem k povaze zajištěných listin, k jejichž vydání nedal stěžovatel souhlas, policejní orgán provádějící prohlídku požádal o souhlas zástupce Komory k seznámení se s jejich obsahem. Zástupce Komory souhlas odmítl udělit. Ústavní soud dále zjistil, že následně byly zajištěné materiály odevzdány Komoře. Městskému soudu v Praze byly poté zaslány postupně tři návrhy podle § 85b odst. 3 tr. řádu. K prvnímu návrhu ze dne 19. června 2008 vedenému pod sp. zn. Nt 601/2008 Městský soud v Praze rozhodl sdělením ze dne 26. června 2008 tak, že k podání nelze přihlídnout. K druhému návrhu ze dne 26. června 2008 vedenému pod sp. zn. Nt 602/2008 Městský soud v Praze sdělením ze dne 30. června 2008 uvedl, že mu opět nelze vyhovět pro neurčitost návrhu. V pořadí již třetí návrh podaný Městskému soudu v Praze ze dne 14. července 2008 je vedený pod sp. zn. Nt 603/2008 a je předmětem nyní projednávané ústavní stížnosti.

Podle § 85b odst. 1 tr. řádu při provádění domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, pokud se zde mohou nacházet listiny, které obsahují skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, je orgán provádějící úkon povinen vyžádat si součinnost České advokátní komory; orgán provádějící úkon je oprávněn seznámit se s obsahem těchto listin pouze za přítomnosti a se souhlasem zástupce Komory, kterého ustanoví předseda Komory z řad jejích zaměstnanců nebo z řad advokátů. Stanovisko zástupce Komory je třeba uvést v protokolu podle § 85 odst. 3 tr. řádu. Podle § 85b odst. 2 tr. řádu, odmítne-li zástupce Komory souhlas podle odstavce 1 udělit, musí být listiny za účasti orgánu provádějícího úkon, advokáta a zástupce Komory zabezpečeny tak, aby se s jejich obsahem nemohl nikdo seznámit, popřípadě je zničit nebo poškodit; bezprostředně poté musí být příslušné listiny předány Komoře.

Podle § 85b odst. 3 tr. řádu v případě uvedeném v odstavci 2 věty první lze souhlas zástupce Komory nahradit na návrh orgánu, který domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor nařídil, rozhodnutím soudce nejbližší nadřízeného soudu, u něhož působí předseda senátu nebo soudce, který je oprávněn podle § 83 odst. 1 a § 83a odst. 1 tr. řádu nařídít domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor. Podle § 85b odst. 5 tr. řádu je návrh třeba podat do 15 dnů ode dne, kdy zástupce Komory odmítl udělit souhlas k seznámení se s obsahem listin.

Podle § 85b odst. 6 tr. řádu k návrhu, který neobsahuje všechny náležitosti nebo který je nesrozumitelný nebo neurčitý, soudce nepřihlíží; ustanovení § 59 odst. 4 věta třetí a čtvrtá se nepoužije. Obdobně soudce postupuje, byl-li návrh podán opožděně nebo byl-li podán někým, kdo k návrhu není oprávněn. O tomto postupu informuje soudce bez odkladu navrhovatele a Komoru. Podle § 59 odst. 4 věty třetí a čtvrté tr. řádu, nesplňuje-li [podání] tyto požadavky, orgán činný v trestním řízení ho vrátí podatelci, je-li znám, k doplnění s příslušným poučením, jak nedostatky odstranit. Současně stanoví lhůtu k jejich odstranění.

Povinnost mlčenlivosti je základním předpokladem pro poskytování právní pomoci a tím i nezbytnou podmínkou fungování demokratické společnosti. Výkon profese advokáta vychází z důvěrného vztahu mezi advokátem a klientem a z důvěry klienta v mlčenlivost advokáta. Ústavní soud již dříve konstatoval, že se nejedná v žádném případě o jakousi výsadu advokáta, která by měla založit vynětí z obecně platného a závazného právního řádu, ale že jde o povinnost uloženou advokátovi v zájmu jeho klientů a pro jejich ochranu. V tomto smyslu také profesionální tajemství a jeho dodržování advokátem požívá příslušné ochrany, a to zejména v situacích, kdy tato povinnost advokáta může být ohrožena, např. právě v případech, jako je domovní prohlídka u advokáta nebo v jeho kanceláři.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k novele trestního řádu provedené zákonem č. 79/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, právě v zájmu ochrany a právní jistoty klientů příslušného advokáta bylo zařazeno do trestního řádu zmiňované ustanovení § 85b, které upravuje postup státních orgánů provádějících prohlídku a Komory v případě, že by se na zajištěné listiny mohla vztahovat povinnost mlčenlivosti advokáta. Práva třetích osob jsou v rámci tohoto postupu chráněna na prvním místě zástupcem Komory, jehož úkolem je vyjadřovat se k charakteru zajištěných listin a možnosti jejich vydání. Důvody, pro které zástupce Komory odepře souhlas k seznámení se s listinami, lze přezkoumat pouze soudem, a to jen na návrh, jehož obsah je vymezen v odstavci 4 výše uvedeného ustanovení a který musí být podán ve lhůtě 15 dnů od odepření udělení souhlasu zástupcem Komory. Je třeba zdůraznit, že případné nahrazení souhlasu zástupce Komory rozhodnutím soudce nelze v žádném případě vykládat jako možnost zbavení advokáta povinnosti mlčenlivosti o skutečnostech uvedených v zajištěných listinách. Důvodem nahrazení souhlasu bude zpravidla pouze to, že se na tyto listiny povinnost mlčenlivosti nevztahuje.

V nyní projednávané věci není třeba pochybovat o tom, že zástupce Komory v den domovních prohlídek, tj. 18. června 2008, odmítl dát souhlas k seznámení se policejního orgánu provádějícího prohlídku s obsahem zajištěných listin. Přestože v příslušných protokolech o provedení domovních prohlídek není zaznamenáno konkrétní odepření příslušného souhlasu zástupce Komory (zástupce Komory pouze uvedl, "že se domnívá, že by zajištěné materiály měly být policejním orgánem předány Komoře"), je třeba tuto skutečnost vyložit tak, že pokud zástupce Komory souhlas neudělil výslovně, pak takový souhlas nebyl dán. Běh lhůty 15 dnů k podání návrhu podle § 85b odst. 3 tr. řádu, jímž by nesouhlas zástupce Komory mohl být případně zvrácen, vyplývá z ustanovení § 60 odst. 1 tr. řádu, podle něhož se do lhůty určené podle dní nezapočítává den, kdy se stala událost určující počátek lhůty (odmítnutí souhlasu). Tato lhůta musí být navrhovatelem dodržena, neboť postup podle § 61 odst. 1 tr. řádu, kterým by soud případně lhůtu navrátil, je zde z povahy věci vyloučen, protože se nejedná o opravný prostředek obviněného ani jeho obhájce a současně ustanovení § 85b odst. 6 tr. řádu výslovně vyloučilo prodloužení této lhůty postupem soudu podle § 59 odst. 4 věty čtvrté tr. řádu. Pakliže tedy v projednávané věci počala lhůta běžet dnem 19. června 2008, její konec nastal dne 3. července 2008. Z ustanovení § 85b odst. 6 tr. řádu lze dovodit, že pouze v této lhůtě šlo podat bezvadný návrh, který by soud mohl projednat, neboť jím byla jednoznačně vyloučena možnost odstraňování nedostatků návrhu ve lhůtě dodatečně stanovené.

Ústavní soud konstatuje, že pokud byl v projednávané věci podán k Městskému soudu v Praze návrh dne 14. července 2008, pak na něj nebylo vzhledem k jednoznačnému výkladu ustanovení § 85b odst. 6 tr. řádu možné pohlížet jako na pouhé doplnění předchozích návrhů, ke kterým dříve soud nepřihlédl a vůbec tedy o nich nerozhodl, ale jako na samostatný návrh, jehož náležitosti a podmínky podání měl soud zkoumat ke dni podání návrhu. Byl-li tento návrh, jak bylo výše uvedeno, podán opožděně, neměl k němu Městský soud v Praze přihlídnout a dále o něm jednat, o čemž měl bezodkladně informovat Komoru i stěžovatele. Opačný výklad dotčeného ustanovení, který při svém postupu v souzené věci zvolil Městský soud v Praze, vybočil ze standardů výkladu, a tím i z mezí ústavnosti. Městský soud v Praze vyložil zmíněné ustanovení nejen v rozporu s jeho účelem, nýbrž i v rozporu s jeho jazykovým výkladem, čímž nepřipustně zasáhl do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Z příslušných protokolů o provedení prohlídek je dále patrné, že při předmětných prohlídkách byla zadržena téměř desítky počítačů a také pevné disky a mobilní telefony, které v rozporu se shora uvedeným procesním stavem věci dosud nemohly být stěžovateli vráceny, čímž bylo nepochybně dotčeno také stěžovatelovo ústavně zaručené právo vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

V této souvislosti nelze přehlédnout, že stěžovatel nijak nepozbyl své oprávnění vykonávat advokacii. Stěžovatel poskytuje soustavně právní služby advokáta za úplaty jako své povolání, přičemž v rámci jeho činnosti vznikají nebo mohou vznikat závazky (i pohledávky) vůči klientům, jejichž práva a oprávněné zájmy je povinen chránit a prosazovat (§ 16 zákona o advokacii). Charakter jeho činnosti se tedy týká jak zájmů stěžovatele, tak zájmů dalších osob. V § 3 odst. 1 větě první zákona o advokacii je zakotven zásadní princip pro výkon advokacie, tj. nezávislost advokáta. Tato nezávislost je primárně ve prospěch advokátových klientů a není advokátovým

privilegiem, ale její ochrana je jeho povinností související s výkonem jeho povolání. Prolomit nezávislost advokáta bez zákonných důvodů pak znamená zásah jak do práv klientů, tak do synallagmaticky daných povinností a práv advokátových souvisejících s výkonem jeho povolání. V daném případě jde nejen o zadržování výpočetní techniky, ale také informací a dokumentů v nich uložených, které je advokát ze zákona povinen v rámci poskytování právních služeb přiměřeně evidovat (§ 25 odst. 1 zákona o advokacii) a které k řádnému výkonu advokacie nezbytně potřebuje. Tyto okolnosti zjevně stěžovatele v jeho činnosti a schopnosti plnit své závazky při poskytování právní pomoci nutně omezují, a to již nad rámec naplnění účelu trestního řízení (§ 1 odst. 1 tr. řádu). Výše uvedený postup Městského soudu v Praze tak ve svém konečném důsledku představuje i zásah do stěžovatelova práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Toto právo totiž zahrnuje i povinnost orgánů činných v trestním řízení respektovat advokátovu povinnost mlčenlivosti sloužící jako ochrana klientů advokáta, a tedy advokátovu mlčenlivost jako podmínku pro výkon advokacie, který je advokátovou podnikatelskou činností.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu vyslovil, že I. zakazuje Městskému soudu v Praze pokračovat v porušování ústavně zaručených práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1, čl. 26 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a II. přikazuje Městskému soudu v Praze, aby přestal bránit České advokátní komoře vrátit stěžovateli blíže specifikované uschované materiály odňaté při prohlídkách konaných dne 18. června 2008 a blíže specifikovaných v protokolech o provedení prohlídek ze dne 18. června 2008 ČTS: OKFK-182/TČ-2008-18 a ČTS: OKFK-182/TČ-2008-18-B.